

Literaire bijlage bij Mijn weekblad

Thomas Carlyle (1795 – 1881)

De ellende van de armoede, die zich ook in Engeland als giftig onkruid had verspreid, kon niet langer onopgemerkt blijven. Van twee kanten kwam er verweer. Links lieten de eerste socialistische horen, rechts ontbloeide een nieuw conservatisme, dat pleitte voor betere arbeiderswoningen en ouderdomsverzekering. Tot die vleugel behoorde ook de belangrijkste geschiedschrijver van de negentiende eeuw *Thomas Carlyle (1795 – 1881)*. Hij rekende af met de idealen van de Franse revolutie in zijn meeslepend geschreven *History of the French Revolution*. In dit boek ontvouwt de auteur een indrukwekkend panorama van karakters, scènes en gebeurtenissen. De historische betrouwbaarheid is door latere critici wel betwijfeld, maar als prototype van boeiende geschiedschrijving heeft het zijn weerga niet. Een paar citaten kunnen dat verduidelijken.

1837

Thomas Carlyle - *History of the French Revolution*

‘Na ons de zondvloed’ luidde de zo dikwijls geciteerde uitspraak van Madame de Pompadour en voor Carlyle was dat voldoende reden om de ondergang van de Franse monarchie in termen van een schipbreuk te beschrijven. Al in het begin van zijn verhaal beschrijft hij de passieve koning Lo-

dewijk XV als volgt: ‘Daar zwemt hij, en hij weet niet waarheen. En hij heeft even weinig macht over de golven als een stuk drijfhout op door de windgestuwde, maanbewogen oceaan’. Dan verschijnt d’Orléans, die de prerogatieven van de Conventie verdedigt tegen zijn broer Lodewijk XVI en van hem schrijft Carlyle: ‘sneed hij niet, zo te zeggen, de trossen los van het hof en nu zeilt en drijft hij nu niet, snel genoeg, naar de chaos?’ Als dan de minister van financiën wanhopig zoekt naar middelen om die chaos te voorkomen en de denkers van de natie vraagt om plannen, schrijft Carlyle: ‘Wat kon een arme minister doen? ... Een zinkende stuurman zal alles overboord gooien, z’n eigen beschuitbussen, z’n peillood, z’n logboek, kompas en kwadrant, voordat hij zelf overboord springt. Het is op basis van dit grondbeginsel van het zinken, dat die verbazingwekkende ‘uitnodiging aan de denkers’ kunnen verklaren. Uitnodiging aan de Chaos om zo vriendelijk te willen zijn uit het ordeloze drijfhout een reddende Ark te bouwen.’ De uitnodiging aan de denkers leidt tot het bijeenkomen van de Staten Generaal en vanaf dat moment drijft Frankrijk onafwendbaar naar de chaos, naar de zondvloed waarin zo velen zullen verdrinken. Lodewijk XVI, eigenlijk best een goedwillende man, lijdt schipbreuk zonder zelf schuldig te zijn. Als op 5 mei 1789 de zitting van de Staten Generaal wordt geopend met een godsdienstige plechtigheid, een processie van de Notre Dame naar de kerk van St Louis. beschrijft Carlyle die processie als volgt: ‘Maar kijk nou toch! De deuren van de kerk van St.Louis vlogen open en de processie der processies naderde de Notre Dame. Schreeuwen verscheurden de stilte, één machtige kreet waar een Griekse vogel dood van zou neervallen. Het is inderdaad een statig, plechtig gezicht. De Gekozenen van Frankrijk, en dan de Franse hovelingen, in keurige rijen lopen ze daar, ieder op zijn voorgeschreven plaats en in gala. Onze volksvertegenwoordigers in een eenvoudige zwarte jas en witte das. De adel in met goud doorstikte, helder gekleurde fluwelen mantels, glansrijk, ruisend met kant, wuivend met pluimen. De geestelijkheid pontificaal gekleed in het wit, en tenslotte de koning zelf, en zijn hofhouding eveneens in de mooiste schittering van hun staatsie, hun fraaiste en hun laatste. Zo’n veertienhonderd man uit alle windstreken bijeen gedreven, voor hun belangrijkste missie. Ja, in die zwijgend voortlopende menigte school genoeg Toekomst. Geen symbolische Ark droegen zij, zoals eens de Joden, maar toch is er een Verbond bij hen, want ook zij staan op de drempel van een nieuw tijdperk in de geschiedenis van de mensheid.’